

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال پنجم، شماره نوزدهم، تابستان ۱۳۹۲

ص ص ۱۲۶-۱۱۱

بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با کیفیت زندگی شهروندان شهرسقز

احمد قادری^۱

دکتر نعمت‌الله تقوی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۹/۲۶

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۴/۱/۲۳

چکیده

سرمایه اجتماعی مفهومی نسبتاً جدید در حوزه علوم اجتماعی است که به سرعت جایگاه خود را در حوزه‌های دیگری چون پزشکی، روان‌شناسی، اقتصاد، سیاست، برنامه‌ریزی شهری و ... پیدا کرده است. این مفهوم در ارتباط تنگاتنگی با کیفیت زندگی قرار دارد. این ارتباط می‌تواند دروازه ورود مفهوم سرمایه اجتماعی به برنامه‌ریزی شهری باشد. موضوع اساسی در این زمینه، سنجش رابطه سرمایه اجتماعی با کیفیت زندگی در میان شهروندان شهرسقز است. روش تحقیق در این پژوهش پیمایشی است. این پژوهش با استفاده از پرسشنامه ۶۹ سؤالی که روایی آن توسط چند تن از اساتید جامعه‌شناسی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن با استفاده از روش پیش‌آزمون از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۰ می‌باشد، استخراج و نتایج آن با استفاده از نرم افزار spss از یک نمونه ۳۸۲ نفری در شهر سقز است که نتایج زیر به دست آمد: رابطه معنی‌داری بین کیفیت زندگی با سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، میزان درآمد فرد پاسخگو و سطح تحصیلات فرد پاسخگو با اطمینان ۹۹٪ وجود دارد. در بین متغیرهای بررسی شده متغیر اعتماد اجتماعی با بیشترین همبستگی یعنی $r=0/559$ تأثیر فزاینده‌ای در کیفیت زندگی افراد دارد.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، کیفیت زندگی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه اجتماعی، شهر سقز.

مقدمه

گرچه مفهوم کیفیت زندگی از اواخر قرن بیستم مورد توجه جامعه‌شناسان قرار گرفته است، اما ریشه-

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز- ایران. E-mail: ghaderi_54@yahoo.com

۲. استادیار دانشگاه تبریز، گروه علوم اجتماعی؛ تبریز- ایران (نویسنده مسول). E-mail: nemtaghavi@yahoo.com

های آن در جامعه‌شناسی را می‌توان تا اواسط قرن بیستم پی‌گرفت. در جامعه‌شناسی اولین اثر مهم درباره کیفیت زندگی از آگبرن (۱۹۴۶) می‌باشد که درباره حیات روستایی در ایالات متحده نوشته شده است. در دهه ۱۹۶۰ هنگامی که جامعه‌شناسان علیه‌چیرگی شاخص‌های اقتصادی واکنش نشان دادند، مفهوم کیفیت زندگی در پژوهش‌های اجتماعی اهمیت یافت اما تا آن هنگام تمام شاخص‌های کیفیت زندگی، عینی بودند. در دهه ۱۹۷۰ شاخص‌های ذهنی هم برای سنجش کیفیت زندگی اضافه شدند. اولین بار کمپل و همکاران در اثر خود در سال ۱۹۷۶ به شاخص‌های ذهنی و روان‌شناختی کیفیت زندگی توجه کردند (کامپل^۱، ۱۹۷۶). مراکز تحقیقاتی گوناگون هم اکنون به سنجش کیفیت زندگی در سطح ملی و بین‌المللی می‌پردازند. در ایالات متحده آمریکا از دهه ۱۹۶۰ انستیتو تحقیقات اجتماعی در دانشگاه میشیگان و مرکز نظرسنجی شیگاگو کیفیت زندگی را می‌سنجند و از سال ۱۹۹۵ با تأسیس انجمن بین‌المللی پژوهش کیفیت زندگی، سنجش این مفهوم به خوبی نهادینه شده است (فیلیس^۲، ۲۰۰۶). توجه به مفهوم کیفیت زندگی در مجامع علمی و نیز در میان سیاست‌گذاران رو به فزونی است و این مفهوم در بسیاری از حوزه‌های علوم اجتماعی و بهداشتی مورد استفاده قرار می‌گیرد. به واقع می‌توان گفت که کیفیت زندگی مفهومی بین رشته‌ای در علوم اجتماعی است. توجه به مفهوم کیفیت زندگی مرهون رشد دیدگاه‌های کمتر اقتصادی درباره کیفیات زندگی اجتماعی است.

کیفیت زندگی، اصطلاحی است که برای بیان توسعه رفاه در یک جامعه، به کار می‌رود. به بیان ساده‌تر می‌توان گفت، تسهیلات رفاهی منعکس‌کننده شرایط زندگی و کیفیت زندگی افراد هستند. سازمان بهداشت جهانی نیز در تعریف و تبیین کیفیت زندگی به سلامت فیزیکی، وضعیت روانی، سطح استقلال، روابط اجتماعی و رابطه آن‌ها با ویژگی‌های محیط همراه با هم، توجه کرده است (حریرچی و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۰). اگرچه کیفیت زندگی در بعضی از منابع به سطح زندگی ترجمه شده است ولی سطح زندگی و پیشرفت مادی فقط یکی از پایه‌های کیفیت زندگی را شامل می‌شود.

سرمایه اجتماعی در ادبیات توسعه اخیر، به طور گسترده‌ای شناخته شده و پیامدهای مثبتی در رفاه اجتماعی داشته است. سرمایه اجتماعی از مهم‌ترین مفاهیم رو به رشد در علوم اجتماعی است و دامنه کاربرد آن در دیگر علوم نیز رو به افزایش است. این مفهوم بیانگر حلقه گم شده در توسعه به شمار می‌رود و به گمان برخی از اندیشمندان، علاج مشکلات جامعه مدرن محسوب می‌شود. تحقیقات در این زمینه، از تأثیر مثبت آن در حل بسیاری از مشکلات و بهبود وضعیت جامعه خبر می‌دهد (وصالی و دیگری، ۱۳۹۱: ۱۹۷). بانک جهانی و سازمان همکاری اقتصادی و توسعه برای کاهش فقر و بهبود کیفیت زندگی، سرمایه اجتماعی را به عنوان بخش مهمی از راهبردهای خود در نظر گرفته‌اند (زاهدی اصل و دیگری، ۱۳۸۹: ۸).

^۱ Campbell

^۲ Phillips

ازسوی دیگر نبود همین سازه باعث می‌شود تا افراد در جامعه مشارکت کمتر داشته باشند و به حاشیه رانده شوند.

برای دستیابی به هریک از جنبه‌های کیفیت زندگی باید هزینه پرداخت کرد، این هزینه به عبارتی دیگر شامل سرمایه‌گذاری است. از مفهوم‌سازی بورديو درباره سرمایه می‌توان گفت که سرمایه، یک دارایی است که می‌توان برای دستیابی به منافع مطلوب بهره برد و مجدداً آن را سرمایه‌گذاری کرد تا دوباره افزایش یابد. سرمایه‌های یک فرد در جامعه را می‌توان، با الهام از دیدگاه بورديو به چهار نوع تقسیم کرد: ۱. سرمایه اقتصادی ۲. سرمایه فرهنگی ۳. سرمایه اجتماعی ۴. سرمایه نمادین. هریک از این انواع سرمایه می‌تواند برای دستیابی به یکی از ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی، به کار گرفته شود، اما در بین تمام این سرمایه‌ها، سرمایه اجتماعی از همه مهم‌تر است (وصالی و دیگری، ۱۳۹۱).

سابقه مطالعات ارتباط بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی به یک قرن پیش باز می‌گردد و در کار دورکیم بر روی خودکشی، می‌توان آن را مشاهده کرد. جاکوب در کتاب خود معتقد است که شبکه‌های اجتماعی فشرده در محدوده‌های قدیمی و مختلط شهری، صورتی از سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند و در ارتباط با حفظ نظافت، عدم وجود جرم و جنایت خیابانی، و دیگر تصمیمات در مورد بهبود کیفیت زندگی، در مقایسه با عوامل نهادهای رسمی مانند نیروی حفاظتی پلیس، مسئولیت بیشتری از خود نشان می‌دهند. گفته شده است که بین شبکه اجتماعی و خوشبختی، سلامتی و زندگی طولانی‌تر ارتباط وجود دارد (ماجدی و دیگری، ۱۳۸۵: ۱۰۱).

بیان مسأله

امروزه هدف مشترک توسعه در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی بهبود کیفیت زندگی است و آینده زندگی بشر متکی بر درک بهتر عواملی خواهد بود که بر کیفیت زندگی انسان تأثیرگذار هستند. بخشی از این عوامل مربوط به کیفیت روابط ما با سایرین، گروه‌ها و نهادهای رسمی و غیر رسمی می‌شود که از آن تحت عنوان سرمایه اجتماعی، به عنوان عامل مفقوده توسعه، یاد می‌شود (غفاری و دیگری، ۱۳۸۵: ۱۶۰). مسلم است که عواملی غیر از سرمایه اجتماعی نیز بر کیفیت زندگی تأثیرگذار خواهند بود که در جای خود باید به آن‌ها پرداخته شود. مطالعات زیادی به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که دو متغیر سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی با یکدیگر ارتباط داشته و روی یکدیگر تأثیر مثبت می‌گذارند. ریکونتتا (۲۰۰۲) در بررسی رابطه سرمایه اجتماعی، کیفیت زندگی و رضایت شغلی، دریافت افرادی که سرمایه اجتماعی بالایی دارند، از کیفیت زندگی بالاتری نیز برخوردارند. نیلسون و همکاران (۲۰۰۶) دریافتند افراد با سرمایه اجتماعی کم، از کیفیت زندگی پایینی برخوردار هستند (همان).

از دیدگاه بورديو سرمایه اجتماعی به مجموعه‌ای از منابع مادی یا معنوی گفته می‌شود که به یک فرد

یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه پایداری از روابط کم و بیش نهادینه شده آشنایی و شناخت متقابل را در اختیار داشته باشند. گسترش و تسهیل شبکه ارتباطات و پیوندهای اجتماعی سطح دسترسی افراد و گروه‌ها را به منابع اقتصادی و اجتماعی ارتقاء می‌دهند. این پیوندها و ارتباطات در اشکال متفاوت خود، یعنی به صورت درون‌گروهی و برون‌گروهی به مثابه نوعی چسب باعث می‌شود که عناصر موجود در جامعه به هم اتصال یابند و کنش‌های جمعی از قبیل تعاون، حمایت‌های اجتماعی و ... تسهیل گردد.

وجود کنش‌های جمعی و حل مسأله به صورت گروهی باعث استفاده بهتر از منابع اجتماعی، تقلیل هزینه‌های اجتماعی و افزایش کارایی برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و عمرانی در سطح جامعه می‌گردد. مطالعات متعددی نشان داده اند که عدم کارایی بسیاری از برنامه‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی اجرا شده در برخی مناطق جغرافیایی مرتبط با کیفیت روابط و پیوندهای موجود در بین مردم با همدیگر و با ارگان‌های رسمی و هنجارهای تثبیت کننده آن‌ها بوده است. پس می‌توان ادعا کرد که کیفیت زندگی در ابعاد متفاوت خود (کیفیت محیطی، روانی، فیزیکی، اقتصادی، جسمی و روحی) تحت تأثیر کیفیت ارتباطات و پیوندهای اجتماعی یا به عبارتی دقیق‌تر، سرمایه اجتماعی می‌باشد (همان: ۱۶۰).

طبق مطالعات صورت گرفته استان کردستان نیز جزء استان‌های توسعه نیافته قرار می‌گیرد که شاید از این موضوع به نوعی رنج می‌برد. شهر سقز نیز که یکی از شهرهای استان کردستان می‌باشد با توجه به موقعیت جغرافیایی‌اش و در مسیر شاهراه بودن شمال غرب به جنوب غربی ایران، طی سی و چند سال گذشته شاهد سر ریز شدن جمعیت حومه به شهر بوده است. این پدیده خود مزید بر علت گشته و توسعه نیافتگی بیشتر آن را باعث گردیده است. نارسایی‌هایی که در مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی گریبا-نگیر شهر می‌باشد باعث ظهور مجموعه‌ای غیر متوازن از نظر سطوح کیفیت زندگی و اشکال ارتباطات شده است که در جای خود محقق را به اندیشه در خصوص این سئوالات کشانده است:

۱. آیا بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در شهر سقز رابطه معنی‌داری وجود دارد؟
۲. در صورت وجود رابطه، این رابطه چگونه می‌باشد؟
۳. آیا بین ابعاد سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در شهر سقز رابطه معنی‌داری وجود دارد؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

کیفیت زندگی از جمله مسائل مهمی است که همواره دانشمندان و محققان در پی یافتن عوامل تأثیر-گذار بر کیفیت زندگی افراد بوده‌اند. زیرا عدم شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی مردم در قلمروهای گوناگون بشری، پیامدهای غیر منتظره و ناگواری را به دنبال خواهد داشت. با کاهش میزان رضایت‌مندی شهروندان از زندگی، جامعه، نیروی انسانی مولد و توان‌مند خود را در طول زمان از دست خواهد داد. امروزه پذیرشی همگانی در ادبیات مرتبط با کیفیت زندگی وجود دارد که بهبود و پیشرفت سطح سرمایه اجتماعی

می‌تواند در نهایت به افزایش کیفیت زندگی و رفاه مورد انتظار ختم شود (شریفیان و دیگری، ۱۳۹۰: ۱۵۴). برای مثال در سال ۲۰۰۳ «کمسیون بهره‌وری استرالیا» در گزارش خود عنوان نمود که سطح پیشرفت سرمایه اجتماعی که تبعیت از هنجارهای اجتماعی، شبکه‌های خوب توسعه یافته و سطوح مرتبط با اعتماد را در بر می‌گیرد، عموماً دارای اثرات مفیدی در کیفیت زندگی می‌باشد (همان).

مفهوم سرمایه اجتماعی بر روابط میان انسان‌ها تمرکز دارد. سرمایه اجتماعی فرد، رابطه روشنی با جایگاه او در شبکه‌های اجتماعی جامعه دارد. حال همین جایگاه فرد در شبکه‌های گوناگون اجتماعی است که میزان بهره‌گیری از کیفیت‌های مطلوب زندگی را مشخص می‌سازد.

از جمله اثرات بی‌توجهی به مفهوم سرمایه اجتماعی که در دهه‌های گذشته به وضوح در برخی کشورهای جهان دیده شده است عبارتند از: فروپاشی نهاد خانواده و ناپایدار شدن روابط اجتماعی، کاهش میزان همبستگی اجتماعی، از رونق افتادن فعالیت‌های اقتصادی، گسترش ناهنجاری‌های رفتاری در میان نوجوانان و جوانان و ناامنی درمؤسسه‌های آموزشی، از میان رفتن اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی در بین افراد جامعه و بی‌توجهی به این موضوع باعث ایجاد اختلال و بی‌نظمی عمومی در جامعه و در نتیجه باعث کاهش سطح کیفیت زندگی افراد و اقشار جامعه می‌شود. بنابراین برای بالا بردن سطح کیفیت زندگی افراد جامعه توجه جدی به این موضوع امری لازم و اجتناب‌ناپذیر است و توجه بیشتر مسئولان و مقامات و دست‌اندرکاران این امر را می‌طلبد (مرادی، ۱۳۹۳).

اهداف تحقیق

هدف کلی پژوهش حاضر عبارت از «سنجش رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی شهروندان شهر سقز» بوده است.

هدف‌های جزئی و ویژه این پژوهش عبارتند از:

۱. سنجش رابطه بین میزان مشارکت اجتماعی با کیفیت زندگی
۲. سنجش رابطه بین میزان اعتماد اجتماعی با کیفیت زندگی
۳. سنجش رابطه بین شبکه‌های اجتماعی با کیفیت زندگی
۴. سنجش رابطه بین میزان درآمد فرد پاسخگو با کیفیت زندگی
۵. سنجش رابطه بین سطح تحصیلات فرد پاسخگو با کیفیت زندگی

پیشینه تئوریک و تجربی

پاتنام معتقد است که همبستگی خیلی روشن و مثبتی بین متغیرهای سلامت و احساس خوشبختی و سرمایه اجتماعی وجود دارد. وی معتقد است افراد با سرمایه اجتماعی بیشتر، طول عمر بیشتری دارند و کمتر از ضعف سلامتی جسمانی و روانی رنج می‌برند. وی به رابطه و همبستگی بین سرمایه اجتماعی و

تمام شرایط اجتماعی مثل نرخ پایین جرم و جنایت و بزه، سطح بالای تولید ثروت، حدّ بالای سلامت و احساس خوشبختی و رضایت‌مندی از زندگی اشاره کرده است و سرمایه اجتماعی را در تولید یا عدم تولید این مؤلفه‌ها مؤثر می‌داند (محمدی، ۱۳۸۴: ۸۰-۷۴).

پاتنام ضمن طرح سه مفهوم، شبکه‌ها (شبکه‌های رسمی و غیر رسمی)، هنجارها و اعتماد به عنوان پایه‌های اصلی سرمایه اجتماعی، سه دلیل عمده را در تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی، سلامت و کیفیت زندگی بر می‌شمارد که ارتباط مستقیمی با موضوع پژوهش و تبیین رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی را نشان می‌دهند:

- شبکه‌های اجتماعی می‌توانند کمک‌های مالی محسوسی به نیازمندان شبکه خود کنند که این امر باعث کاهش فشار روحی- روانی افراد عضو می‌شوند.

- شبکه‌ها می‌توانند هنجارهای سالم و روان را تقویت کرده و برای دستیابی افراد شبکه به خدمات اجتماعی و بهزیستی چانه‌زنی کنند.

- داد و ستد و تعامل افراد در شبکه روابط اجتماعی، می‌تواند به تقویت سیستم ایمنی و دفاعی بدن کمک کند.

وی در ادامه تأکید می‌کند که در تمام قلمروهای تأثیر سرمایه اجتماعی که در جوامع گوناگون جستجو کرده، در هیچ کجا اهمیتی بالاتر از نقش همبستگی اجتماعی در تندرستی و کیفیت زندگی نیافته است (فیلد، ۱۳۸۴: ۲۳-۲۴).

پاتنام معتقد است که اعتماد ناشی از دو منبع هنجارهای روابط متقابل و شبکه‌های مشارکت مدنی است، اعتماد همکاری را تسهیل می‌کند و هر چه سطح اعتماد در جامعه‌ای بالاتر باشد، احتمال همکاری هم بالاتر خواهد بود (الوانی و دیگری، ۱۳۸۱: ۷-۶).

«هارفام»، «گرانته» و «توماس» بر این باورند که سرمایه اجتماعی عوامل استرس‌زا را در زندگی کاهش داده و خطر این عوامل را کم می‌کند و هم‌چنین می‌تواند حوادث منفی زندگی چون از دست دادن شغل را کاهش دهد (هارفام و دیگران، ۲۰۰۴).

با بهره‌گیری از مطالب یاد شده، سه مؤلفه اصلی سرمایه اجتماعی که کیفیت زندگی را تبیین می‌کنند، قابل شناسایی است.

۱. اعتماد اجتماعی: این متغیر در نظریه پاتنام و کلمن به یکی از مؤلفه‌های اصلی سرمایه اجتماعی مطرح می‌شود. کلمن با تأکید بر عامل اعتماد به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی سرمایه اجتماعی این نکته را مطرح می‌کند که در گروهی که اعضایش قابلیت اعتماد نشان می‌دهند و به یکدیگر اعتماد زیاد می‌کنند، خواهند توانست کارهایی بسیار بیشتر از گروهی که فاقد آن قابلیت اعتماد است انجام دهند (کلمن، ۱۳۷۷:

^۱ Harpham & et al

۶۲).

۲. مشارکت اجتماعی: بنا به مبانی نظری پژوهش، یکی از مؤلفه‌های مهم سرمایه اجتماعی که محصول وضعیت شبکه روابط اجتماعی است، میزان مشارکت فرد در نظام اجتماعی است. طبق نظر وولکاک و نارایان مشارکت به کمک منافع حاصل از عضویت در انجمن‌های غیر محلی و دسترسی به منابع برون گروهی بر کیفیت زندگی تأثیر می‌گذرد. هم‌چنین بارتوش هیرش نشان داده است که بین مشارکت فرد در ارتباط با دیگران و ایجاد شبکه‌های اجتماعی با میزان رضایت از زندگی رابطه وجود دارد (بیکر، ۱۳۸۲: ۴۳-۴۵).

۳. شبکه‌های اجتماعی: پاتنام آن را به عنوان عامل اصلی ایجاد رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی بیان می‌کند. شبکه اجتماعی از نظر کلمن یکی از خاصیت‌های روابط اجتماعی است که هنجارهای نافذ به آن بستگی دارند. به طور کلی می‌توان گفت که یکی از شروط لازم و نه کافی برای ظهور هنجارهای نافذ، عملی است که آثار خارجی بر دیگران تحمیل می‌کند. از نظر کلمن، بستگی ساختارهای اجتماعی نه تنها برای وجود هنجارهای نافذ و مؤثر، بلکه برای شکل دیگری از سرمایه اجتماعی که عبارت است از قابلیت اعتماد به ساختارهای اجتماعی، اهمیت دارد. زیرا اعتماد به ساختارهای اجتماعی است که گسترش احساس اتکا به دین و انتظارات را امکان‌پذیر می‌کند (تاجبخش، ۱۳۸۴: ۱۴۱-۱۳۶).

به نظر کلمن، سرمایه اجتماعی که برای رشد فرد با ارزش است، منحصرأ در خانواده‌ها قرار ندارد، بلکه آن را می‌توان در بیرون از خانواده‌ها نیز دید. برای نمونه اجتماع که شامل روابط اجتماعی موجود بین افراد می‌باشد می‌تواند در برگرفته سرمایه اجتماعی هم باشد. طبق نظر ولکاک و نارایان، «سرمایه اجتماعی ارتباطی» به طور اخص به پیوندهای اجتماعات و افراد با قدرت رسمی اشاره دارد و به طور اعم به ارتباطات بین افراد و گروه‌هایی اشاره دارد که در ساختار قدرت موقعیت‌های گوناگونی را اشغال می‌کنند. ارتباط سطوح پایین‌تر قدرت با سطوح بالاتر قدرت بر کیفیت زندگی تأثیر می‌گذارد (استون و هاگز، ۲۰۰۲). رز بر این باور است که سرمایه اجتماعی تنها به وسیله عضویت در نهادها به دست می‌آید و شبکه‌های سرمایه اجتماعی به طور خاص در فراهم آوردن حمایت‌های عاطفی و روانی نقش مؤثری در ارتقاء سلامت روانی افراد دارند (رز، ۲۰۰۰). هم‌چنین بارتون هیرش معتقد است شبکه‌های اجتماعی، مفهومی بسیار فراتر از یافتن راهروهایی برای چاره‌جویی در بر دارند. در عوض این شبکه‌ها اهمیت و میزان مشارکت ما در عرصه‌های گوناگون زندگی را منعکس می‌کنند. بنابراین مهم‌ترین هدف ایجاد شبکه‌های اجتماعی، افزایش مشارکت فرد در ارتباط با دیگران و انجام وظیفه او در قبال زندگی می‌باشد. در نتیجه خوشبختی، خود به خود به وجود می‌آید (بیکر، ۱۳۸۲: ۴۴).

هر پژوهش علمی تا حدودی در تداوم پژوهش‌های پیشین به انجام می‌رسد زیرا بررسی سابقه موضوع

¹ Stone & Huges

² Rose

و تحقیقات پیشین، افق‌های نوینی را به روی محقق می‌گشاید؛ به این ترتیب غنای کار بالاتر رفته و از دوباره کاری پرهیز می‌شود. در این قسمت به ارائه و بررسی این تحقیقات پرداخته می‌شود. در این جا ابتدا به برخی تحقیقات عمده ی انجام شده در داخل و سپس تحقیقات خارجی پرداخته شده است.

پسندیده در سال ۱۳۸۹ در پایان‌نامه کارشناسی ارشد به بررسی روابط سرمایه اجتماعی- اقتصادی و کیفیت زندگی سالمندان در شهر مشهد پرداخته است. این پژوهش با استفاده از نظریه بورديو در سرمایه اجتماعی و اقتصادی و نظریه مازلو در کیفیت زندگی به روش پیمایشی صورت گرفته است. تحلیل آماری داده‌های این پژوهش نشان می‌دهد که رابطه دو متغیر سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در سطح ۹۹ درصد اطمینان، معنی‌دار است و علاوه بر این سرمایه اجتماعی بر مبنای سه شاخص اعتماد، ارتباط و مشارکت اجتماعی- فرهنگی، ۳۴ درصد از تغییرات کیفیت زندگی را تبیین نموده است. رابطه متغیر سرمایه اقتصادی و کیفیت زندگی نیز در سطح ۹۹ درصد اطمینان، معنی‌دار بوده، اما این متغیر تنها ۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته کیفیت زندگی را تبیین نموده است (پسندیده، ۱۳۸۹).

محسن نوغانی و همکاران، در سال ۱۳۸۷ پژوهشی تحت عنوان «کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد» را انجام داده اند. در این پژوهش شاخص‌های مورد استفاده برای سنجش سرمایه اجتماعی در دو عرصه خصوصی (روابط خویشاوندی و خانوادگی و ...) و عرصه عمومی مورد توجه قرار گرفته است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که کیفیت زندگی افراد بیش از آن که مربوط به سرمایه اجتماعی شود، مربوط به عرصه خصوصی است. محققان در نهایت به این نتیجه رسیدند که برای بهبود کیفیت زندگی، باید سرمایه اجتماعی شهر افزایش یابد و نمی‌توان تنها با ارتقای سرمایه اجتماعی خصوصی، توزیع کیفیت زندگی را متعادل کرد (نوغانی و همکاران، ۱۳۸۷).

سید مسعود ماجدی و عبدالعلی لهسایی‌زاده در سال ۱۳۸۵ تحقیقی تحت عنوان «بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی» انجام داده اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که سطح بالای سرمایه‌ی اجتماعی به سطح بالای رضایت از کیفیت زندگی می‌انجامد، بر این اساس مشخص شده است که سرمایه‌ی اجتماعی درمقایسه با متغیرهای زمینه‌ای مانند، سن، شغل و تحصیلات و ... پیش‌بینی کننده‌های بهتری برای رضایت از کیفیت زندگی به شمار می‌آید. از میان شاخص‌های اجتماعی، اعتماد بالاترین تأثیرگذاری را در این زمینه داشته است (ماجدی و دیگری، ۱۳۸۵).

تحقیقی دیگر تحت عنوان «سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در شهر گنبد کاووس» توسط غفاری و اونق در سال ۱۳۸۵ انجام گرفته است. یافته‌های این بررسی نشان می‌دهد که رابطه بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در سطح اطمینان ۹۹ درصد، رابطه‌ای معنادار است. علاوه بر این سرمایه اجتماعی بر مبنای چهار شاخص امنیت محلی، بده- بستان، تصور نسبت به محله و عضویت انجمنی، ۳۶ درصد

تغییرات کیفیت زندگی را تبیین کرده است. هم‌چنین درمقیاس محله‌های مورد بررسی، یافته‌های پژوهش نشان از تفاوت در سرمایه اجتماعی و به تبع آن تفاوت در کیفیت زندگی را دارند.

تحقیقی با عنوان «تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی، مطالعه موردی: مالزی» توسط رسلان عبدالحکیم در سال ۲۰۱۰ به انجام رسیده است. محقق با انجام این پژوهش نتیجه گرفته است که اقتصاددانان و سیاست‌مداران، انباشتگی سرمایه انسانی و فیزیکی را ابزاری برای رسیدن اهداف توسعه، مانند افزایش درآمد و بهبود بهداشت و سطح آموزش مردم دانسته و برآن تأکید می‌کنند. با این‌که این دو مهم وجود دارند، ولی نادیده گرفتن سرمایه اجتماعی منجر به عدم دستیابی به توسعه می‌شود. نتیجه دیگر آن‌ها این است که برای بهتر شدن کیفیت زندگی، باید به سرمایه اجتماعی توجه شود (زاهدی اصل و دیگری، ۱۳۸۹: ۹).

تحلیلی پیرامون «ارتباط بین سرمایه اجتماعی و تندرستی در چهار ناحیه‌ی اسپانیا» توسط ماریا فرانکو در سال ۲۰۰۶ صورت گرفته است. این پژوهش نشان می‌دهد که بر اساس تحلیل خصیصه‌های اجتماعی، هم‌چون ارتباطات میان مردم، مراودات بین شهروندان و نهادهای عمومی و اعتماد اجتماعی که می‌توان آن‌ها را در ذیل مقوله احساس تعلق و به هم پیوستگی شهری گرد هم آورد، می‌توان اطلاعات مفید و ارزش‌مندی را درباره‌ی احساس خوشبختی و تندرستی به دست آورد.

هارپر نیز در سال ۲۰۰۶ نیز در پژوهش‌های خود این ایده را مطرح می‌کند که افزایش سرمایه اجتماعی به کاهش نرخ جرم و جنایت، ارتقاء سلامت و بهداشت، افزایش طول عمر و موفقیت در عرصه‌های مختلف می‌انجامد (زاهدی اصل و دیگری، ۱۳۸۹: ۹).

فلیکس پکویتا در سال ۲۰۰۳ پژوهشی تحت عنوان «سرمایه اجتماعی، رضایت‌مندی و کیفیت زندگی در محل کار» انجام داد. نتایج این پژوهش معنادار بودن مدل به کار رفته در این زمینه و در نتیجه تأیید فرضیه‌های مورد آزمون را نشان می‌دهد. بر این اساس سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی، متضمن سطوح بالاتری از رضایت‌مندی و کیفیت زندگی در محل کار است. هم‌چنین سرمایه اجتماعی شاخص مناسب-تری برای پیش‌بینی کیفیت زندگی در محل کار و رضایت شغلی در مقایسه با شاخص‌هایی هم-چون، مشخصات کارگران، ویژگی‌های شرکت یا سازمان و خصوصیت‌های محیط کار است.

میلور و همکارانش در سال ۱۹۹۹ در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که محتوا، نوع و کیفیت شبکه روابط سرمایه اجتماعی، تأثیرات زیادی بر موفقیت افراد در حوزه‌های مختلف زندگی آن‌ها و کل کیفیت زندگی‌شان برجا می‌گذارد (همان).

ابزار و روش

نظر بر این که یکی از اهداف تحقیق، تبیین روابط بین پدیده‌ها می‌باشد، لذا از این جهت تحقیق از نوع کاربردی است. تحقیق حاضر یک تحقیق توصیفی است و درعین حال از روش پیمایشی در آن استفاده

خواهد شد. از سوی دیگر یک تحقیق مقطعی به شمار می‌رود. در این تحقیق رابطه میان متغیرها بر اساس اهداف تحقیق تحلیل می‌شوند و لذا در آن از روش همبستگی بهره خواهیم گرفت. در این تحقیق برای آگاهی بیشتر، از مطالعه مقدماتی «Pilot Study» نیز استفاده خواهد شد.

شیوه‌های گردآوری اطلاعات در تحقیق حاضر به صورت میدانی و کتابخانه‌ای خواهد بود. داده‌های دو فصل اول از طریق مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری می‌شود و در مرحله بعدی با بهره‌گیری از مقیاس‌های اندازه‌گیری استاندارد و نظر کارشناسان امر به تنظیم پرسشنامه اقدام خواهد شد. پس از تنظیم، این ابزار به صورت پیش‌آزمون مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت و اعتبار و قابلیت اعتماد آن به دست خواهد آمد و در صورت لزوم به تصحیح آن اقدام خواهد شد. بعد از تعیین حجم نمونه به دلیل اهمیت و حساسیت این مرحله از تحقیق و همچنین برای بالا بردن دقت تکمیل پرسشنامه‌ها، از یک گروه خبره که اکثراً دانشجویان کارشناسی علوم اجتماعی می‌باشند استفاده خواهد شد. این گروه بعد از توجیه و آموزش مقدماتی در زمینه موضوع و اهداف تحقیق، به مناطق مربوطه مراجعه و اقدام به تکمیل پرسشنامه خواهند نمود.

جامعه آماری این تحقیق را شهروندان ۶۴-۱۵ ساله شهر سقز تشکیل می‌دهند که تعداد کل آنان در این تحقیق ۱۰۱۳۳۴ نفر می‌باشند که از این تعداد ۵۰۹۸۱ نفر زن و ۵۰۳۵۳ نفر مرد هستند (سایت ثبت احوال کردستان).

برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران زیر استفاده شده است:

$$n = \frac{N t^2 s^2}{N d^2 + t^2 s^2}$$

در این رابطه:

$N=101334$ [جامعه آماری] $t=2/58$ [با ضریب اطمینان ۹۹ درصد] $S^2=273/277$ [واریانس متغیر وابسته] $d=2/217$ [درجه اطمینان] $n=368/74$ [حجم نمونه]

در بررسی‌های مرتبط به مسائل اجتماعی معمولاً حجم نمونه به دست آمده از فرمول‌ها را کمی بیش از حد معمول (یعنی بالاترین مرز و محدوده و حجم نمونه) انتخاب می‌کنند تا در صورتی که اشتباهات گوناگونی که احتمالاً در امر آمارگیری و استخراج پیش‌آیند نتایج حاصله همواره از درجه اعتماد و اطمینان برخوردار باشند، بنابراین می‌توان جایگزینی عدد ۳۹۰ را به جای ۳۶۹ با همین دلیل توجیه نمود.

در تحقیق حاضر از روش نمونه‌گیری سهمی استفاده خواهد شد. همچنین در این تحقیق روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای نیز به کار برده می‌شود. در مرحله اول با توجه به این که شهر سقز دارای یک منطقه و سیزده محله می‌باشد، حجم کل نمونه در میان محلات سیزده‌گانه شهر تقسیم می‌شود. در مرحله دوم از هر کدام از محلات سیزده‌گانه شهری چندین محله به صورت تصادفی برگزیده خواهند شد. در مرحله سوم از هر محله چندین کوچه و خیابان فرعی انتخاب خواهد شد. در مرحله چهارم در هر کوچه یا آپارتمان

بیش از چند نمونه برگزیده خواهد شد.

یافته‌ها

چنان‌که در صفحات پیش اشاره شد، داده‌های مورد نیاز تحقیق حاضر به دو طریق گردآوری خواهد شد: نخست به روش اسنادی، دوم به روش میدانی. در روش اسنادی، داده‌های لازم از کتاب‌ها، مقالات، اینترنت و سایر منابع مناسب استخراج خواهد گردید و در روش میدانی (پیمایشی) داده‌های طراحی شده از طریق پرسشگری و با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق ساخته گردآوری خواهد شد. پس از کدگذاری داده‌های گردآوری شده، این داده‌ها با استفاده از نرم افزار spss وارد کامپیوتر خواهد گردید و داده‌پردازی روی آن‌ها انجام خواهد شد. هنگام استخراج نتایج یافته‌های تحقیق از دو نوع تکنیک آماری بهره‌برداری خواهد شد: نخست آمار توصیفی، دوم آمار استنباطی. سطح سنجش متغیرها و آزمون آماری مربوطه در جدول (۱) قابل مشاهده است.

جدول شماره (۱): شاخص‌های آماری مربوط به سرمایه اجتماعی و میزان کیفیت زندگی شهر سقز در نمونه مورد مطالعه

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	چولگی	حداکثر	حداقل
کیفیت زندگی	۳۸۲	۸۱/۱۵	۱۲/۴۴	۰/۶۴	-۰/۵۴	۱۱۲	۴۲
اعتماد اجتماعی	۳۸۲	۴۸/۲۴	۱۰/۷۰	۰/۵۵	-۰/۰۰۴	۷۵	۲۲
مشارکت اجتماعی	۳۸۲	۲۸/۲۶	۷/۶۰	۰/۳۹	۰/۳۵	۴۹	۱۶
شبکه‌های اجتماعی	۳۸۲	۲۸/۲۷	۶/۲۲	۰/۳۲	-۰/۱۹	۴۵	۹

شاخص‌های آماری مربوط به سرمایه اجتماعی و میزان کیفیت زندگی شهرستان سقز در نمونه مورد بررسی آورده شده است. میانگین نظر پاسخگویان نسبت به متغیر کیفیت زندگی ۸۱/۱۵ در دامنه ۴۲-۱۱۲، انحراف معیار ۱۲/۴۴، با توجه به مقدار چولگی (-۰/۵۴) چون مقدار آن منفی است، یعنی چولگی به سمت چپ است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که نمره بیشتر پاسخگویان در مورد این متغیر از مقدار میانگین بیشتر است.

میانگین نظر پاسخگویان نسبت به متغیر اعتماد اجتماعی ۴۸/۲۴ در دامنه ۲۲-۷۵، انحراف معیار ۱۰/۷۰، با توجه به مقدار چولگی (-۰/۰۰۴) چون مقدار آن منفی است، یعنی چولگی به سمت چپ است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که نمره بیشتر پاسخگویان در مورد این متغیر از مقدار میانگین بیشتر است. میانگین نظر پاسخگویان نسبت به متغیر مشارکت اجتماعی ۲۸/۲۶ در دامنه ۱۶-۴۹، انحراف معیار ۷/۶۰، با توجه به مقدار چولگی (۰/۳۵) چون مقدار آن مثبت است، یعنی چولگی به سمت راست است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که نمره بیشتر پاسخگویان در مورد این متغیر از مقدار میانگین کمتر است. میانگین نظر پاسخگویان نسبت به متغیر شبکه‌های اجتماعی ۲۸/۲۷ در دامنه ۹-۴۵، انحراف معیار

۶/۲۳، با توجه به مقدار چولگی (۰/۱۹-) چون مقدار آن منفی است، یعنی چولگی به سمت چپ است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که نمره بیشتر پاسخگویان در مورد این متغیر از مقدار میانگین بیشتر است. - فرضیه اصلی: بین میزان سرمایه اجتماعی افراد و میزان کیفیت زندگی آنان رابطه مستقیم وجود دارد.

همان طوری که در جدول (۲) مشاهده می‌شود با توجه به این که مقدار $\text{sig}=0/000$ و کمتر از $0/01$ است می‌توان نتیجه گرفت که فرض صفر رد و فرض محقق تأیید می‌شود. و چون میزان همبستگی پیرسون $r=0/574$ می‌باشد، بنابراین بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره (۲): میزان همبستگی سرمایه اجتماعی با کیفیت زندگی

متغیرها	میزان همبستگی	سطح معناداری	تعداد
سرمایه اجتماعی با کیفیت زندگی	۰/۵۷۴	۰/۰۰۰	۳۸۲

- بین میزان مشارکت اجتماعی افراد و میزان کیفیت زندگی آنان رابطه مستقیم وجود دارد. همان طوری که در جدول (۳) مشاهده می‌شود با توجه به این که مقدار $\text{sig}=0/000$ و کمتر از $0/01$ است می‌توان نتیجه گرفت که فرض صفر رد و فرض محقق تأیید می‌شود. و چون میزان همبستگی پیرسون $r=0/306$ می‌باشد، بنابراین بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره (۳): میزان همبستگی مشارکت اجتماعی با کیفیت زندگی

متغیرها	میزان همبستگی	سطح معناداری	تعداد
مشارکت اجتماعی با کیفیت زندگی	۰/۳۰۶	۰/۰۰۰	۳۸۲

- بین میزان اعتماد اجتماعی افراد و میزان کیفیت زندگی آنان رابطه مستقیم وجود دارد. همان طوری که در جدول (۴) مشاهده می‌شود با توجه به این که مقدار $\text{sig}=0/000$ و کمتر از $0/01$ است می‌توان نتیجه گرفت که فرض صفر رد و فرض محقق تأیید می‌شود. و چون میزان همبستگی پیرسون $r=0/559$ می‌باشد، بنابراین بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره (۴): میزان همبستگی اعتماد اجتماعی با کیفیت زندگی

متغیرها	میزان همبستگی	سطح معناداری	تعداد
اعتماد اجتماعی با کیفیت زندگی	۰/۵۵۹	۰/۰۰۰	۳۸۲

- بین میزان شبکه‌های اجتماعی و میزان کیفیت زندگی افراد رابطه مستقیم وجود دارد. همان‌طوری که در جدول (۵) مشاهده می‌شود با توجه به این که مقدار $\text{sig}=0/000$ و کمتر از $0/01$ است می‌توان نتیجه گرفت که فرض صفر رد و فرض محقق تأیید می‌شود. و چون میزان همبستگی پیرسون $r=0/480$ می‌باشد، بنابراین بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره (۵): میزان همبستگی شبکه اجتماعی با کیفیت زندگی

متغیرها	میزان همبستگی	سطح معناداری	تعداد
شبکه‌های اجتماعی با کیفیت زندگی	۰/۴۸۰	۰/۰۰۰	۳۸۲

- بین میزان درآمد خانواده یا فرد پاسخگو و میزان کیفیت زندگی افراد رابطه وجود دارد. همان‌طوری که در جدول (۶) مشاهده می‌شود با توجه به این که مقدار $\text{sig}=0/000$ و کمتر از $0/01$ است می‌توان نتیجه گرفت که فرض صفر رد و فرض محقق تأیید می‌شود. و چون میزان همبستگی پیرسون $r=0/194$ می‌باشد، بنابراین بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره (۶): میزان همبستگی میزان درآمد با کیفیت زندگی

متغیرها	میزان همبستگی	سطح معناداری	تعداد
میزان درآمد با کیفیت زندگی	۰/۱۹۴	۰/۰۰۰	۳۸۲

- بین میزان تحصیلات و میزان کیفیت زندگی افراد رابطه وجود دارد. همان‌طوری که در جدول (۷) مشاهده می‌شود با توجه به این که مقدار $\text{sig}=0/002$ و کمتر از $0/01$ است می‌توان نتیجه گرفت که فرض صفر رد و فرض محقق تأیید می‌شود. و چون میزان همبستگی پیرسون $r=0/158$ می‌باشد، بنابراین بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره (۷): میزان همبستگی سطح تحصیلات با کیفیت زندگی

متغیرها	میزان همبستگی	سطح معناداری	تعداد
سطح تحصیلات با کیفیت زندگی	۰/۱۵۸	۰/۰۰۲	۳۸۲

نتیجه‌گیری

در جدول (۲) باتوجه به این که میزان همبستگی $r=0/574$ و $\text{sig}=0/000$ می‌باشد بنابراین بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات پسندیده (۱۳۸۹)، نوغانی و همکاران (۱۳۸۷)، ماجدی و لهسایی‌زاده (۱۳۸۵)، غفاری و اونق (۱۳۸۵)، عبدالحکیم (۲۰۱۰)،

پکویتا(۲۰۰۳) و میلور و همکاران(۱۹۹۹) همسو می‌باشد.

در جدول (۳) با توجه به این که میزان همبستگی $r=0/309$ و $sig=0/000$ می‌باشد بنابراین بین مشارکت اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات پسندیده(۱۳۸۹)، غفاری و اونق(۱۳۸۵)، فرانکو(۲۰۰۶) و میلور و همکاران(۱۹۹۹) همسو می‌باشد.

در جدول (۴) با توجه به این که میزان همبستگی $r=0/559$ و $sig=0/000$ می‌باشد بنابراین بین اعتماد اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات پسندیده (۱۳۸۹)، ماجدی و لهسایی‌زاده(۱۳۸۵)، غفاری و اونق(۱۳۸۵)، فرانکو(۲۰۰۶) و میلور و همکاران(۱۹۹۹) همسو می‌باشد.

در جدول (۵) با توجه به این که میزان همبستگی $r=0/480$ و $sig=0/000$ می‌باشد بنابراین بین شبکه‌های اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات پسندیده(۱۳۸۹)، نوغانی و همکاران(۱۳۸۷)، غفاری و اونق(۱۳۸۵)، عبدالحکیم(۲۰۱۰)، فرانکو(۲۰۰۶)، پکویتا(۲۰۰۳) و میلور و همکاران(۱۹۹۹) همسو می‌باشد.

در جدول (۶) با توجه به این که میزان همبستگی $r=0/194$ و $sig=0/000$ می‌باشد بنابراین بین میزان درآمد فرد پاسخگو و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات حکمت‌پو و همکاران(۱۳۹۲)، فیضی و همکاران(۱۳۹۰)، پسندیده(۱۳۸۹)، ماجدی و لهسایی‌زاده(۱۳۸۵)، عبدالحکیم(۲۰۱۰) و پکویتا(۲۰۰۳) همسو می‌باشد.

در جدول (۷) با توجه به این که میزان همبستگی $r=0/158$ و $sig=0/002$ می‌باشد بنابراین بین سطح تحصیلات فرد پاسخگو و کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات حکمت‌پو و همکاران(۱۳۹۲)، خوش‌خو و همکاران(۱۳۹۱)، فیضی و همکاران(۱۳۹۰)، جلیلیان و همکاران(۱۳۹۰)، ماجدی و لهسایی‌زاده(۱۳۸۵) و عبدالحکیم(۲۰۱۰) همسو می‌باشد.

پیشنهادها

در این پژوهش سنجش بسیاری از متغیرهای دیگر که می‌تواند به عنوان یک عامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی اثر گذارد میسر نشد؛ پیشنهاد می‌شود تحقیقات دیگری در آینده انجام گیرد و در آن سنجش متغیرهای دیگری که بر کیفیت زندگی تأثیر می‌گذارد مورد توجه قرار گیرد.

سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن بر کیفیت زندگی تأثیر بسزایی دارد. لذا مسئولین امر در خصوص افزایش سرمایه اجتماعی شهروندان و درگیر ساختن آنان در فعالیت‌های شهری باید بیش از پیش تلاش به عمل آورند.

دولت با تأسیس نهادهای دولتی و NGOها زمینه تعامل و ارتباط بیشتری را در سطح جامعه در بین

افراد ایجاد نماید و با مشارکت دادن افراد جامعه در توسعه امور محله شاهد آسایش بیشتر مردم در جامعه باشیم.

با توجه به تأثیر مستقیم مشارکت اجتماعی بر کیفیت زندگی از یک طرف و پایین بودن مشارکت اجتماعی در بین مردم از طرف دیگر پیشنهاد می‌شود که بخش دولتی در حوزه قانون‌گذاری، سیاست‌گذاری و ارائه طرح‌ها و لوایح در زمینه جذب مشارکت عمومی مردم عمل نماید و زمینه فعال مردم در انجمن‌های داوطلبانه را فراهم سازد.

پیشنهاد می‌شود با گسترش فرهنگ اعتماد در بین آحاد جامعه و کمک به همدیگر سطح کیفیت زندگی خانواده‌ها را بالا برد.

پیشنهاد می‌شود از طریق تقویت رسانه‌های جمعی و محلی سطح ارزش‌های اخلاقی و انسانی و در نهایت میزان برخورداری از سطح کیفیت زندگی بالا را برد.

منابع

- الوانی، س، م؛ و دیگران. (۱۳۸۱). سرمایه اجتماعی: مفاهیم و نظریه‌ها. فصلنامه مطالعات مدیریت. شماره ۳۳. بیکر، و. (۱۳۸۲). مدیریت و سرمایه اجتماعی. ترجمه: م، الوانی و دیگری. تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی. پسندیده، ی. (۱۳۸۹). بررسی روابط سرمایه اجتماعی - اقتصادی و کیفیت زندگی سالمندان در شهر مشهد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. مشهد: دانشگاه مشهد.
- تاج بخش، ک. (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی، دموکراسی و توسعه. ترجمه: ح، پویان و دیگری. تهران: نشر شیرازه.
- حریری، ا، م؛ و دیگران. (۱۳۸۸). چگونگی وضعیت کیفیت زندگی شهروندان شهر جدید پردیس. فصلنامه پژوهش اجتماعی. سال دوم، شماره چهارم.
- زاهدی اصل، م؛ و دیگری. (۱۳۸۹). بررسی رابطه میزان سرمایه اجتماعی با کیفیت زندگی سرپرستان خانوارها ساکن تهران. مجله علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی. تابستان ۱۳۸۹. شماره ۳۰-۱.
- شریفیان، ا؛ و دیگری. (۱۳۹۰). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی: مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد شیراز واحد پردیس. مجله علوم اجتماعی؛ برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی. پاییز ۱۳۹۰، شماره ۸.
- غفاری، غ؛ و دیگری. (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی. مجله مطالعات اجتماعی ایران. شماره ۱.
- فیلد، ج. (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی. ترجمه: غ، غفاری و دیگری. تهران: نشر کویر.
- کلمن، ج. (۱۳۷۷). بنیادهای نظریه اجتماعی. ترجمه: م، صبوری. نشر نی.
- ماجدی، س، م؛ و دیگری. (۱۳۸۵). بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای؛ سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی. فصلنامه روستا. سال نهم، شماره چهارم.
- محمدی، م، ع. (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی و سنجش آن. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی. چاپ اول.
- مرادی، ش. (۱۳۹۳). بررسی میزان تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در بین پرسنل بیمارستان امیرالمومنین شهر اراک. مجله علمی - پژوهشی.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۸۵). سرشماری عمومی نفوس و مسکن کشور. ثبت احوال استان کردستان.
- وصالی، ت. (۱۳۹۱). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در شهر تهران. مجله مطالعات شهری. شماره ۲.
- نوغانی، م؛ و دیگران. (۱۳۸۷). کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد. مجله علوم اجتماعی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه فردوسی مشهد. سال پنجم.

- Campbell, A & et al. (1976). **The Quality of American life: Perceptions, Evaluations and Satisfication**. Newyork: Russel Sage Fundation.
- Harpham, T. (2004). **Urbanization and mental health in developing countries**: A. Research Role for social scientist. public health professional and social psychiatrists. social science and medicine, Vol. 39.
- Phillips, D. (2006). **Quality of life concept, policy and practice**. London: Routlege Publication.
- Rose, R. (2000). **How much does social capital add to individual health?** A survey study of Russians. social science and Medicine. 51.
- Stone & Huges., J. (2001). **Sustaining Communities: An Empirical Investigation of Social Capital In Regional Australia**. Paper Presented to SEGRA 2001 fifth national conference, 10-12 Septsmbler 2001 Townsville.